

Ki te au metua, ki te kopu-tangata e te au oire tangata

COOK ISLANDS MĀORI

TE TURUTURU I

TE APII TATAU, TE APII TATA E TE APII NUMERO

A TAAU ANAU TAMARIKI – MEI TO RATOU ANAU'ANGA MAI,
E TAE UA ATU KI TE OPENGA
O TE YEAR 8

MINISTRY OF EDUCATION
Te Tāhuhu o te Mātauranga

TURUTURU'IA TE KIMI KITE APII A TAAU ANAU TAMARIKI RIKIRIKI

MEI TO RATOU ANAU'ANGA MAI E AERE UA ATU RATOU KI TE APII

Ka rauka i te nga metua, te kopu-tangata e te katoatoa o te oire tangata i te rave kapiti ma te mataora, te tauturu i taau tamaiti kia aruaru mataora aia i te kimi kite apii.

Te apii tatau, apii tata, e te apii numero

Na te apii tatau, te apii tata e te apii numero e tauturu i te akataka i te au mea tei raveia, te au manako e te au karere. E au tuanga puapinga teia i roto i te au ra o te ora'anga. Ka akamata te kite i te tatau, te tata e te apii numero mei te ra i anau mai ei te tamariki. Te apii ra te au tamariki i te apii tatau, te apii tata e te apii numero na roto i ta ratou e kite ra, e ta ratou e rave ra.

E tuanga puapinga ta te au metua, ta te kopu-tangata e te oire tangata i te tauturu i ta ratou anau tamariki kia kite i te apii ia ratou e rikiriki ra rai. E maata te au ravenga te ka rauka ia koe i te tauturu i taau tamaiti kia kite aia i te tatau, i te tata, e te apii numero. Ka akamata teia i te tuatau i anau mai ei aia.

Te Apii Tatau

I te au mataiti mua, te apii ra te tamariki – e te kite aere maira – i te “tatau” i te au taina (signs) tuketuke tei tata'ia, e te au akairo te ka kitea'ia e te ka tuatua'ia. I te reira tuatau katoa, te kite aere maira ratou i te mataora, te reka e te pumaana o te tuatua e te au puka tatau, e pera katoa i te au kite tuketuke e te mataora te ka rauka mai.

Uki 0–1 mataiti

- E akaari koe i te au puka e tutu to roto ma te tatau ki taau anau tamariki i muri ua ake i to ratou anau'anga mai – na teia e akatinamou kia mataora ua rai ratou i te tatau puka. E komakoma koe no te au tutu. Me tae ana te pepe ki te 6–9 marama, ka kite ratou i te au apinga o te au tutu ta ratou i matau i te kite putuputu.
- E ueue marie koe i taau pepe ma te imene i tetai au imene e tetai au rāimi (rhyme) a te tamariki, kiaia.
- E taokioki koe i te tuatua, me kore ra, i te reo tangitangi o taau pepe, kia mataora aia.

Uki 1–3 mataiti

- E imene koe i te au imene o toou tuatau e tamariki ra koe.

E tatau kapiti koe e taau anau tamariki ia ratou e tupu maira ki te maata'anga.

- Aere putuputu ki te are vairanga puka (library).
- Okoi'a te puka a te aronga oko puka e te aronga toa puka takere (second hand), me kore ra, e pati koe ki toou kopu-tangata, me kore ra, ki te oire tangata, me e au puka takere ta ratou kare ratou e inangaro akaou.
- E akaruke koe na te tamariki rai e iki i ta ratou au “puka reka” – ka mataora ratou i te akarongo putuputu i teia.
- E akamotu koe i te tatau me kua roi ratou – e akapapu ua rai koe i te tatau puka ei angaanga mataora na te kopu-tangata i te rave.

Uki 3–5 mataiti

- E tua koe i tetai au tua e te imene i tetai au imene o toou tuatau te meangiti ra rai koe.
- E tukutuku taime koe e te tamariki i te tatau, me kore ra, e ui koe e, me ka inangaro ratou i te tatau, me kore ra, me naau e tatau kia ratou.
- E tatau tua kapiti putuputu kotou. Taokioki'ia te tatau i te au tua ta te tamariki i inangaro i te akarongo putuputu.
- E rave kapiti kotou i te imene'anga, te amu'anga e te tuatua'anga i te au rāimi (rhyme) ma te atu katoa'anga i ta kotou au imene e te au rāimi na te kopu-tangata.

E akara kapiti kotou i te puka. Rave katoa ia mai te au mema o te kopu-tangata kia piri mai ki roto i teia angaanga mataora e tatau, ma taau anau tamariki.

Te kimi kite apii i ko i te au punanga apii a te anau mokopuna e te tamariki rikiriki (early childhood education services)

E au tuanga tinamou te tatau, te tata e te apii numero i roto i te au punanga apii a te anau mokopuna e te tamariki rikiriki. Ka kimikimi, ka tamatamata e ka kimi ravenga te au tamariki i to ratou au manako no te apii tatau, te apii tata e te apii numero, ia ratou i roto i te punanga apii, e pera katoa ia ratou i te kainga.

Me te aere ra taau anau tamariki ki te punanga apii a te mokopuna e te tamariki rikiriki, ka rauka ia koe i te tauturu i te au puapuu/taunga apii no taau i kite i taau anau tamariki e rave ana i te kainga. E ui koe

kia ratou i ta ratou i kite e ta ratou akamaroiroi'anga i taau anau tamariki no to ratou turanga kia kite i te tatau, te tata e te apii numero.

Me ka anoano koe kia kite koe i tetai au ravenga ke atu no te tauturu i taau anau tamariki i ta ratou apii, me kore ra, no te turanga neke ki mua o taau anau tamariki, e ui koe i te reira ki to ratou au puapuu. Ka mataora te au puapuu i te oronga tauturu atu kia koe.

Te Apii Tata

Ka meitaki aere mai te turanga o te tamariki i to ratou au mataiti mua, i te akakite mai na roto i te au ravenga tuketuke, i to ratou au manako, ta ratou e manako ra, to ratou au manakonako'anga e ta ratou i rave mai ana. Ko te komakoma e te toro'ingi (drawing) tetai nga ravenga no te rave i teia, ina ra, te kite katoa aere mai ra ratou i te akaari "akairo" ta tetai aronga ke ka kite i te "tatau". Ko te akamata'anga teia o te apii tata.

E maani koe i tetai au rata o te akapapa'anga rata (alphabet) ki tetai ua atu au apinga, mei teia te akara'anga, te au toka, te au apinga

pangepange (blocks), te au pitopito, te au anga parau (shells).

- E komakoma kotou no te au rata i roto i te ingoa o taau anau tamariki, e te ngai no reira mai to ratou au ingoa.
- E tauturu koe ia ratou i te akapapa i tetai puka tutu. E akamaroiroi koe ia ratou kia tata i tetai au tua ki raro ake i te au tutu, e kia komakoma mai kia koe no teia au tua.
- Tapiripiri'ia te au rata pipiri ki runga i ta kotou kaparata aisi vairanga kai (fridge).

E na roto ana i te angaanga kangakanga te ravenga e rauka mai ei te kite o te au mataiti mua o te tamariki – kia mataora ta ratou kangakanga'anga, e me ka rauka ua rai te reira ia koe, e rave kapiti kotou i te reira.

E aruaru atu koe i ta taau anau tamariki ka toro e ka "tata". Me kare koe e marama i ta ratou tutu, me kore ra i ta ratou tua i tata, e ui koe kia ratou kia akamarama o ta ratou tata, ko te mea puapinga rava atu, ko ta ratou i tata.

Te Apii Numero

E tuanga tinamou no te ora'anga o te tamariki rikiriki i te au ra tatakita, te apii numero, e te rauka maira to ratou kite ma te ta-angaanga i te reira.

Ka rauka ia koe i te turuturu i to ratou turanga kite e te matutu i te apii numero na roto i te tauturu'anga ia ratou kia kite i te au tu vaito (patterns), te au akataka anga tu o te au apinga (shapes), te maata/te meangiti o te apinga (size), te akapapa'anga e te au numero ua atu e, tei ea kotou, e pera katoa, na roto i te akatomo atu anga i te manako numero ki roto i ta ratou au kangakanga'anga, i ta ratou e mataora ana i te rave, e ta ratou e rave ana i te au ra tatakita.

E mea puapinga maata no taau anau tamariki kia kite meitaki ratou i te au numero no te mea, ka neke atu ratou mei teia ki te au kite karape tuketuke o te apii numero. E tatau ana te tamariki na mua ka kite ei ratou e, eaa te aite'anga o te au numero.

- E tatau koe mei te numero tai ki te numero rima ki runga i te mangamanga o te rima e to te vaevae o taau anau tamariki, te au rata o to ratou ingoa.
- E imene koe i te au rāimi e te au imene e numero to roto.
- E tatau koe ia korua e aereaere ra, me tapitopito kakau koe, me ariki koe i te kaingakai, me akaki koe i ta ratou pi'a kai (lunchbox).
- E kangakanga kapiti kotou ko taau anau tamariki i te akapapa au tikitoa akaputu (jigsaw puzzles).
- Tuku ingoa ia no tetai au akataka'anga tu (shapes) apinga o te kainga: te moenga meangiti punupunu, te fereimi oro-a punupunu (oval frame), te pi'a tikuea (square box).
- Takirua akaaiteite'ia te au apinga – te au totini, te au pona e te au pipirupuu moe, te au tamaka.

Ta-angaanga'ia te apii numero no tetai akakoroanga puapinga. Turuturu'ia te kimi kite apii a taau anau tamariki na roto i te apa'anga mai i te apii numero ki roto i ta ratou i matau i te rave i te au ra.

- Tatau'ia ma te reo maata, te au takainga o te ara kakenga, tatau'ia te au motoka muramura/auika ta ratou ka kite.
- Raveia te au kangakanga te ka tatau numero, mei te pere, me kore ra, te au kangakanga rakau (board games).
- Koai te mea roroa rava atu? Akatu'ia taau anau tamariki e to ratou ai taeake, me kore ra, te au mema o te kopu-tangata, kia tu uri-tua tetai ki tetai, kia kitea'ia e, koai te mea roroa rava atu, e te mea poto rava atu.

Tauturu'ia atu taau anau tamariki i ta ratou apii na roto i te taokioki'anga ma te reo maata, i te au numero – e rave koe i teia na roto i te reo te ka tauturu ia koe e taau tamariki. Ko ta ratou ka tatau i te au ra o to ratou ora'anga, na te reira e tauturu ia ratou kia kite marama i te au numero.

Te kimi kite anga i te apii

Me kite meitaki te au puapii i ta ratou au tamariki apii, ka riro teia i te tauturu maata ia ratou i te turuturu i te tamariki i ta ratou apii. Ko te takainga puapinga mua teia no te au puapii, ko te kite meitaki i ta ratou tamariki apii me akamata taau anau tamariki i te aere ki te apii. E oronga atu koe i taau tauturu na roto i te akakite atu anga ki te puapii i te au angaanga ta taau anau tamariki e mataora ana i te rave, e reka ana ratou, e ka anoano ratou i te rave.

E mataora ana te au puapii me apa'atu te au metua i te au puka (portfolios) i tata'ia o ta ratou anau, mei ko mai i ta ratou apii punanga a te tamariki rikiriki. Ka riro teia au puka i te tauturu me akamata te tamariki i te aere ki te apii no te mea, ka akaariari te katoatoa o te tamariki i ta ratou puka mei tetai ki tetai e ki te au puapii katoa, e ka taokioki teia au puka i te tatau putuputu'ia.

Me ka anoano koe kia kite koe i te au ravenga no te tauturu i taau anau tamariki no ta ratou apii tatau, apii tata, me kore ra, apii numero, me kore ra, no to ratou turanga neke ki mua, e ui atu koe i te reira ki to ratou au puapii. Ka mataora te au puapii i te tauturu ia koe no te reira.

TE APII TATAU

READING STANDARD

Me te rauka ra i taau tamaiti te turanga o te Reading Standard me pou iaia okotai mataiti i te apii...

ka rauka iaia i te tatau i te au puka turanga green i runga i te uira karakara.

Ka marama taau tamaiti i tana au tua ka tatau, ma te ta-angaanga i te au tuatua tana i kite takere, ma te akapapu meitaki e, te tangi meitaki ra tana tatau'anga – mei te tuatua rai.

Te ravenga e rauka ai i taau tamaiti te turanga o te apii ma te rave:

- marama meitaki e te akakitekite mai i tana au tua e tatau ana
- akakitekite i tana au ngai reka rava atu o tana au tua ki tetai aronga ke
- ta-angaanga i te au rata tana i kite no te akapapu, me kore ra, no te kimi'anga i tetai au tuatua ou
- kite e te ta-angaanga i tetai au tuatua e tuatua putuputu'ia ana
- tatau ma te maru
- mataora me tatau aia e te akamatara i te au tuanga ta'i iaia e tatau ra.

TE APII TATA

WRITING STANDARD

Me te rauka ra i taau tamaiti te turanga o te Writing Standard me pou iaia okotai mataiti i te apii...

te tata ra aia ki roto i te ko'u akataka'anga o te curriculum level 1.

Ka rave taau tamaiti i tana au tata'anga no te au akakoro'anga tuketuke i roto i te au tuanga e manganui o te karikurama. Ko tetai au potonga o tana au tuatua ka tata aia, penei e au ripoti no tetai tere (o te apii social sciences), me kore ra, no te akono tiaki anga i tetai manu akaperepere (pet [science]). Ka rauka i taau tamaiti i te tatau e te tuatua i tana i tata.

Te ravenga e rauka ai iaia te standard, te rave ra taau tamaiti i te apii ma te:

- akaari mai e ka rauka iaia i te parani i tana i anoano i te tata na roto i te tuatua'anga, te tōrō'anga, me kore ra, na roto i te au tuatua (words)
- atui i tana tua ki te au angaanga e raveia ana i te au ra
- ta-angaanga i tana au tuatua i kite no tana i tatau ana.

Ka akatinamou ki runga i te numero

I te mataiti mua o taau tamaiti i te apii, ka pou mei te 60–80 patene o te tuatua o te apii numero (mathematics) ki runga ua i te kimi kite o te apii numero (number learning).

- tatau i te au numero ki mua, ki muri, e tae ua atu ki te 20, e ki runga atu e tae ua atu ki te 100, e kia kite katoa aia i te numero o mua ake e te numero o muri ake i tetai ua atu numero
- kimi kia kite aia i te au akapapa'anga vāito (patterns), te akataka'anga tu o te au apinga (shapes) e te vāito'anga (measurement)
- pa'uanga i te au uianga
- akapapa e te tu'a apinga
- akakite mai e, te'ea aia, i akapeea aia i tae ei ki reira, e ka aere aia ki'ea – “Teia au i mua i te tumu rakau”, “Teia au i muri ia koe”
- kimi i te au mea puapinga tikatikai na roto i te uiui e te pa'upa'u uianga (mei teia te akara'anga, e'ia au noo'anga i roto i te pi'a apii?).

TE APII NUMERO

MATHEMATICS STANDARD

Me te rauka ra i taau tamaiti te turanga o te Mathematics Standards me pou iaia okotai mataiti i te apii...

te rave ra aia i te akamata'anga o te curriculum level 1 i te kimi ravenga kia matara te au mea ngata, na roto i te ta-angaanga anga i tona kite e maata aere ua maira, no te number, te algebra, te geometry, te measurement e te statistics.

Penei, ka tatau taau tamaiti akamata mai mei te numero 1, i tona au mangamanga rima, me kore ra, i tetai au apinga, i te kimi ravenga kia matara te au mea ngata me tatau numero aia. Penei, te akamata ra taau tamaiti i te tatau numero ki roto i tona katu, e te kite aere maira aia i te au ko'i akaputupu'anga o te numero mei te $3 + 2 = 5$.

Te ravenga e rauka ai iaia te standard, te rave ra taau tamaiti i te apii ma te:

- akamatara i te au mea ngata na roto i te ta-angaanga anga i te au numero mei te 1 ki te 10, e i muri mai, ki te 20

I TE KAINGA

Te Apii Tatau

- Kia riro te tatau puka i roto i te ngutuare ei tuatau mataora e te mama i te rave – ei tuatau ka mataora korua i te tiaki atu anga, e, e tuatau no te katakata e te komakoma.
- E inangaro ana te au tamariki katoatoa kia tatau tua ia atu kia ratou, no reira, e tatau putuputu ua rai koe ki taau anau tamariki – te au tua, te au i-mere. E tatau koe na roto i te reo te ka tauturu ia koe e taau anau tamariki.
- E aere kapiti kotou ki te are vairanga puka (library) no te tauturu ia ratou i te iki i ta ratou puka tua reka rava atu i te tatau.
- Imene'ia te au imene e te taokioki i te au tua tei oti takere i te tua'ia (au tua tupuna) o toou tuatau e tamariki ra koe.

E tuanga puapinga maata ta te au metua, ta te kopu-tangata e ta te oire tangata i te oronga ki ta kotou anau tamariki no ta ratou kimi kite apii i te au ra tatakita, e ka rauka katoa ia kotou i te turuturu i to ratou kite apii i rauka mai mei te apii.

Oronga'ia tetai au tuatau no taau anau tamariki kia kite ratou i te atui i ta ratou i tatau, ki to ratou ora'anga. E akamaara koe kia ratou i ta ratou i rave me ka tupu katoa te reira ki roto i te tua e tatau'ia ra.

Ka riro te komakoma ki taau anau tamariki i te tauturu ia ratou kia kite i te apii ua atu e, e'ia o ratou mataiti. E rave koe i teia na roto i toou uaorai reo mua, e pera katoa i te reo Papa'a – ko tetai i teia nga reo te ka tauturu ia koe e taau anau tamariki.

Te Apii Tata

- E pati koe ki taau anau tamariki kia tata ratou i te tua no te au tutu ta ratou i toro – ki runga i te pepa, me kore ra, ki runga i te komupiuta. E pati koe kia ratou kia tua mai i te tua kia koe, e, me ka inangaro ratou kia rave koe, e tata koe i te tua ki raro mai i ta ratou i tata.
- E rave kapiti kotou ko taau anau tamariki i te tata i te au rata ki roto i te reva, me kore ra, ki runga i te vai i roto i to ratou tapu vai pa'i, me kore ra, ki runga i tetai ngai maro.
- E tauturu koe ia ratou i te akapapa i tetai puka no ta ratou au tutu. E akamaroiroi koe ia ratou kia tata i tetai au tua ki raro i ta ratou au tutu, ka tua mai ei ratou kia koe i te reira au tua.

E komakoma kotou i ta ratou i tata. E komakoma kotou i te au rata i roto i te au ingoa o taau anau tamariki.

Te Apii Numero

- E rave kapiti kotou ko taau anau tamariki i te au kangakanga mei te akapapa tikitoa akaputu (jigsaw puzzles), te au pere kati kangakanga, te potopotonga rakau akaputu (building blocks), e te au apinga kangakanga i runga i te rakau pange (board games).
- E oronga koe i tetai tuatau no taau tamaiti kia tata aia e, e'ia aronga i roto i te ngutuare me tae ki te ora kaikai o te aiai/popongi/tuaero.
- E oronga koe i te tuatau no taau tamaiti kia akapapa i te au pea tamaka ki mua/muri i te ngutupa, ka tata kapiti ei korua kia kitea'ia e, e'ia tangata i roto i te ngutuare. E kimi katoa korua e, e'ia tangata i roto i te ngutuare me tae ki te ora kaikai o te popongi/tuaero/aiai.
- E imene kapiti korua i te au imene tatau numero.

Ta-angaanga'ia te au tuatua o te apii numero i te tuatau e kanga ra taau anau tamariki, ei ravenga kia matutu atu to ratou kite o te au apii mua o te numero ("runga", "raro", "re tai, re rua, re toru", "punupunu", "na roto", "i mua ake", "i muri ake"). Te meitaki ua ra me ko toou reo mua taau ka tuatua.

Ka anoano ainei koe kia kite koe i tetai au mea akaou mai?

No tetai au tuatua akakitekite akaou mai, e no te au tauturu akamarama'anga i te turanga kite o taau tamaiti e tana i rauka i te tauta, ka rauka ia koe i te komakoma ki tona puapii no te reira.

TE APII TATAU

READING STANDARD

Me te rauka ra i taau tamaiti te turanga o te Reading Standard me pou iaia e rua mataiti i te apii...

te tatau ra aia i te au puka turanga turquoise i runga i te uira karakara.

E au puka tua maani ua (fiction) e te au puka tua tikitikai (non fiction) ta taau tamaiti ka apai mai ki te kainga mei te apii mai. E roroa atu teia au tua e penei, e au taiakarama (diagrams) e au akairo to roto, e tetai au tuatua kua kite ratou, tetai au tuatua tumu manako ou, e te au tuatua akataka'anga (descriptive language).

Te ravenga e rauka ai iaia te standard, te rave ra taau tamaiti i te apii ma te:

- ta-angaanga i tana i kite no te au rata e tetai au tuatua ke mai, e rauka ai iaia i te kite i te au tuatua ou
- tatau i te au irava katoatoa ma te kore e akamotu roa putuputu, e te aru i te au tāpa'o (punctuation), kia tangi maru e te reka tana tatau
- kite e, me e au tarevake maata tana i rave (mei tera tikai e, kare e marama anga te aite'anga o tei tatau'ia) e ka kite aia i te akatano i te reira i te maata anga o te taima
- ta-angaanga i te au pepa ingoa (labels), te au speech bubbles, te au tiati e te au kainga-kai ei tauturu iaia kia marama meitaki aia i te au tua
- tatau muteki ua koia anake ua
- kite e, me e tua maani ua, me e tua tikitikai, i te maara i te au tuanga puapinga o te tua, ma te kite katoa i te kimi i te au tunga tei pa'u i te au uianga tei ui ia.

TE APII NUMERO

MATHEMATICS STANDARD

Me te rauka ra i taau tamaiti te turanga o te Mathematics Standard me pou iaia e rua mataiti i te apii...

te rave ra aia i te turanga o te curriculum level 1 i te kimi ravenga kia matara te au mea ngata, na roto i te ta-angaanga anga i tona kite e maata aere ua maira, no te number, te algebra, te geometry, te measurement e te statistics.

Ka tatau numero taau tamaiti ki mua e ki muri i roto i tona katu, akamata ki te numero maata rava atu, kare e, mei te numero tai mai. Penei, ka ta-angaanga taau tamaiti i tona au mangamanga rima ei ravenga kia tano tana tatau anga numero.

Te ravenga e rauka ai iaia te standard, te rave ra taau tamaiti i te apii ma te:

- akatano i te au tarevake na roto i te ta-angaanga anga i te au numero e tae ua atu ki te numero 100
- tatau numero taki 2, taki 5 e te taki 10, mei mua e oki ki muri
- kite i te $\frac{1}{2}$, e te $\frac{1}{4}$ o te au akataka anga tu mama (simple shapes) e te au apinga tei akaputuia
- akaputu i te au apinga aiteite ki te ngai okotai ma te akamarama mai i tana i rave ui e te pa'u au uianga ma te akaari mai i tana i rauka i tana au kimikimi anga
- oronga ma te aru i te au akataka anga
- vaito i te au apinga ki tona nga rima, ki tona nga vaevae, me kore ra, ki te penitara.

Ka akamata te au turanga o te uira karakara ki te kara magenta, e ko te au puka mama teia, ka neke atu ei ki te turanga red, yellow e te blue, ki te green e te orange, ki te turquoise, ma te akamata atu te pakari marie anga e te ngata tuketuke anga o te au turanga kara tatakaitai. Ka rave taau tamaiti i te nga turanga o te kara purple e te gold i te toru o te mataiti iaia i te apii.

TE APII TATA

WRITING STANDARD

Me te rauka ra i taau tamaiti te turanga o te Writing Standard me pou iaia e rua mataiti i te apii...

te tata ra aia i te turanga o te curriculum level 1.

Te ravenga e rauka ai iaia te standard, te rave ra taau tamaiti i te apii ma te:

- tata au tua e tetai au tata'anga ke atu tana ka rauka i te rave i te apii e pera katoa i te kainga. Ko teia au tata'anga, no te au oronga tuatua akakite kia raveia tetai angaanga, no te au akamarama anga i te au mea tei tupu e, i akapeea te tupu anga, te au akamarama anga mama o tetai au tangata, no tana i rave e i kite ana, tana i kite takere ana, me kore ra, e au mea tamanako ua nana
- ka ta-angaanga aia ma te tano meitaki i te maata anga o te taima, te au akairo akamotu irava (fullstops), te au akairo uianga (question marks), e te au rata mamaata (capital letters)
- ka tata aia ma te tano meitaki te maata anga o te au tuatua, e ka tauta katoa aia i te tata i tetai au tuatua ou na roto i tana i kite aia no tetai au tuatua mei tei reira katoa
- ka roroa atu tana au irava ka tata e ka ta-angaanga aia i te au tuatua mama atuitui ("mei te", "e") i te itiki i te au irava ki te ngai okotai.

Ka akatinamou ki runga i te numero

I te rua o te mataiti o taau tamaiti i te apii, ka pou mei te 60–80 patene o te tuatau o te apii numero (mathematics) ki runga ua i te kimi kite o te apii numero (number learning).

I TE KAINGA

E tuanga puapinga maata ta te au metua, ta te kopu-tangata e ta te oire tangata i te oronga ki ta kotou anau tamariki no ta ratou kimi kite apii i te au ra tatakita, e ka rauka katoa ia kotou i te turuturu i to ratou kite apii i rauka mai mei te apii.

Te Apii Tatau

- ✿ Akamaroiroi ia taau anau tamariki kia tatau i te au mea tuketuke – mei te akataka'anga o te porokaramu TV i roto i te nuti pepa, te au saina i runga i te au mataara, te au tata akakitekite o te au kai. E puapinga katoa te au resepi kai – ka kai katoa oki koe i taau i tatau.
- ✿ E aere kapiti kotou ki te are vairanga puka (library) no te tauturu i taau anau tamariki i te iki i ta ratou puka tua reka rava atu i te tatau.
- ✿ E ta-angaanga kotou i te au tu akatangi'anga e te au tu tuatua, 'atu'ia tetai au raimi (rhymes) i te au atianga ravara, raveia tetai au angaanga kangakanga tuatua mei teia e, "E kimi koe e, ko'ai".

Ka riro te komakoma ki taau anau tamariki i te tauturu ia ratou kia kite i te apii, ua atu e, e'ia o ratou mataiti. E rave koe i teia na roto i toou uaorai reo mua, e pera katoa i te reo Papa'a – ko tetai i teia nga reo te ka tauturu ia koe e taau anau tamariki.

Te Apii Tata

- ✿ E akamaroiroi koe i taau anau tamariki kia tata ratou – ki runga i te aenga pepa, me kore ra, ki runga i te komupiuta. Te meitaki ua ra e, me ka tauturu katoa koe ia ratou i te tata. Kia maata taau akameitaki'anga, i tena tikai e, me kite koe i taau anau tamariki i te tauta pakari anga.
- ✿ Maani'ia tetai puka tutu e kia tata taau anau tamaiki i te ingoa e te au tuatua no te au tutu tatakita, e te ingoa katoa o te aronga no ratou te tutu, e, eaa ta ratou e rave ra.

Akaariari'ia ta ratou angaanga. E ngakau parau katoa koe i teia. Akaari'ia atu ki tetai aronga ke.

Te Apii Numero

- ✿ E tauturu koe i taau anau tamariki i te kimi kia rauka ia ratou i te itiki atui i te au numero i roto i te ngutuare e i roto i te oire, mei teia te akara'anga, te numero 7 i runga i tetai pia mere, te numero 17 i runga i tetai pia mere akaou mai, e te numero 27 i runga i tetai akaou mai pia mere.
- ✿ E kangakanga numero koe e taau anau tamariki i tena tikai i te au akapapa'anga vaito (patterns), e te akapapa i tetai au vaito'anga me tatau numero ia ki mua e ki muri (mei teia te akara'anga, e 5, e 10, e 15, e 20... e 20, e 15, e 10, e 5).

E tuanga puapinga maata te apii numero no te ora'anga i te au ra, e te vai atura tetai au ravenga mataora ke atu te ka rauka ia koe i te rave, ma taau anau tamariki.

Ka anoano ainei koe kia kite koe i tetai au mea akaou mai?

No tetai au tuatua akakitekite akaou mai, e no te au tauturu akamarama'anga i te turanga kite o taau tamaiti e tana i rauka i te tauta, ka rauka ia koe i te komakoma ki tona puapii no te reira.

TE APII TATAU

READING STANDARD

Me te rauka ra i taau tamaiti te turanga o te Reading Standard me pou iaia e toru mataiti i te apii...

te tatau ra aia i te au puka turanga gold i runga i te uira karakara.

Ko te au puka ta taau tamaiti ka apai mai ki te kainga kia tatau aia, penei, kare e tutu i runga i tetai au kapi, e ko tetai au tuatua no te au ngai, no te au angaanga i raveia, no te au tumu manako e tetai atu au tuatua, penei, e au tuatua kare aia i kite. Ka rauka ra i taau tamaiti i te ta-angaanga i te au tutu e tetai au tuanga o te tua (mei te ingoa akamata [sub-heading], te au tuatua i roto i tetai au pi'a tapiri mai [text boxes], te au tuatua akamarama i raro i te ope o te kapi tua [footnotes], te au akapapa'anga tuatua akamarama'anga [glossaries], te au akapapa'anga ingoa o te au pene [indexes], te au taiakaramu [diagrams], te au māpu [maps], kia kite aia i te aite'anga. Penei, te tatau katoa ra taau tamaiti i te au tuatua o te science, te art, me kore ra, o tetai au tuanga ke atu o te karikurama – mei teia te akara'anga, te ora'anga o tetai manu totoro rikiriki (insect).

Te ravenga e rauka ai iaia te standard, te rave ra taau tamaiti i te apii ma te:

- ta-angaanga i te tutu, me kore ra, i te aite'anga o te tua kia kite aia i te aite'anga o te au tuatua ou, me kore ra, kia kite aia i te aite'anga o te reira au tuatua
- kite i te maata'anga o te taime me tarevake aia, e ka akatano aia i te reira
- kimi tuatua akakitekite tei akamarama'ia mai i roto i te tua, e tetai au tuatua akakitekite te kare e kitea meitaki ia, me kore ra, kare i tamanako'ia
- akakitekite atu i te aite'anga o te tua e te akakite atu kia koe i te kite tei rauka mai iaia no tana i tatau no tetai tuanga manako puapinga, e ka kimi aia e, me kua aiteite tona kite ki to te tangata i tata i te reira tua o tetai angaanga e mareka katoa ana aia i te rave (area of interest).

TE APII NUMERO

MATHEMATICS STANDARD

Me te rauka ra i taau tamaiti te turanga o te Mathematics Standard me pou iaia e toru mataiti i te apii...

te rave ra aia i te akamata'anga o te curriculum level 2, na roto i te ta-angaanga anga i tona kite e maata aere ua maira, no te number, te algebra, te geometry, te measurement e te statistics.

Te kite aere maira taau tamaiti i te kimi ravenga i te akamatara i te au ngata o te apii numero na roto i te akapaepae'anga e te akanekeneke'anga ma te kore e tatau tāre i te reira au numero. Mei teia te'akara anga, ka rauka katoa kia akanekeneke'ia te $8 + 5$, kia riro mai e $8 + 2 + 3$.

Te ravenga e rauka ai iaia te standard, te rave ra taau tamaiti i te apii ma te:

- kimikimi akapapa'anga numero, e tae ua atu ki te numero 1,000
- ta-angaanga i tona kite tei rauka mai no te akatano i te au tarevake
- tuatua no te au tuanga me akapaepae numero (fractions) aia, e te kimi i te au akataka'anga tu (shapes) e te maata'anga o te au apinga (quantities)
- 'anga e te akamarama i te au akataka'anga tu (patterns)

Ka akamata te au turanga o te uira karakara ki te kara magenta, e ko te au puka mama teia, ka neke atu ei ki te turanga red, yellow, blue, green, orange, turquoise e te purple, ki te gold, ma te akamata atu te pakari marie anga e te ngata tuketuke anga o te au turanga kara tatakaitai.

TE APII TATA

WRITING STANDARD

Me te rauka ra i taau tamaiti te turanga o te Writing Standard me pou iaia e toru mataiti i te apii...

te neke atura aia ki te turanga kite i te tata o te curriculum level 2.

Te ravenga e rauka ai iaia te standard, te rave ra taau tamaiti i te apii ma te:

- kimi manako, i te rekoti e te akakitekite mai i te au mea i rave aia, i tona au manako e tana au tuatua akakitekite
- akanoonoo i tana ka tata ki tei matau'ia, mei teia te akara'anga, ka tata aia i te akamata'anga, ia rotopu, e te ta-openga'anga o tana tua
- tata i te au tu akakoro'anga tuketuke te ka atui ki te karikurama, mei teia te akara'anga, e ripoti no te social sciences
- tata au irava mama ua (e te ngata katoa i tetai au taime) te ka tuketuke te akamata'anga e te rorora
- ta-angaanga i tetai au tuatua tei tau no te tua e tei akakoro aia no te aronga te ka akarongo i te reira tua
- tata i tana au tuatua ma te kore e tarevake, e na tona kite i te au akatang'anga o te au tuatua, e tauturu iaia i te tata i te au tuatua kare aia i kite, ma te kore e tarevake
- akamatutu atu i tona turanga kite i te ta-angaanga i te au tāpa'o'anga (punctuation), e ka ta-angaanga putuputu aia i teia.

Ka akatinamou ki runga i te numero

I te toru o te mataiti o taau tamaiti i te apii, ka pou mei te 60–80 patene o te tuatau o te apii numero (mathematics) ki runga ua i te kimi kite o te apii numero (number learning).

- akapapa i te au apinga ma te akamarama atu i te au mea tuke e te au mea aiteite
- vāito au apinga e te ora
- oronga ma te aru i te au akataka'anga tei akanoo'ia
- akakite mai i te au tumu ka raveia ai tetai angaanga, me kore ra, eaa kare e raveia ai
- kimi oonu anga i te tumu manako tei akanoonoo'ia, ka akaari mai ei e te akakite mai i tana i rauka mai.

I TE KAINGA

E tuanga puapinga maata ta te au metua, ta te kopu-tangata e ta te oire tangata i te oronga ki ta kotou anau tamariki no ta ratou kimi kite apii i te au ra tatakaitai, e ka rauka katoa ia kotou i te turuturu i to ratou kite apii i rauka mai mei te apii.

Te Apii Tatau

- ✿ E tatau koe ki taau anau tamariki i te au ra katoatoa.
- ✿ E kimi koe i tetai au tuatau tau no taau anau tamariki kia tatau ratou, ua atu e, tei ea kotou – te au saina, te tuatua akakitekite apinga oko (billboards), te au mere tita (junk mail), te au tuatua akakitekite, te au nuti pepa, te au tuatua tunu kai.
- ✿ E akaari koe ki taau anau tamariki i te mataora e te puapinga o te angaanga tatau, ma te rave i te reira kia kite mai ratou ia koe e tatau ra.

E aere putuputu kotou ki te are vairanga puka (library) ma te tauturu i taau anau tamariki i te iki i te au puka no te au tuatua o te au tumu-manako (topics) ta ratou e mataora ana i te rave. Apaina ia ratou ki te au angaanga a te tamariki i ko i te are vairanga puka (library).

Ka riro te komakoma ki taau anau tamariki i te tauturu ia ratou kia kite i te apii ua atu e, e'ia o rato mataiti.

E rave koe i teia na roto i toou uaorai reo mua, e pera katoa i te reo Papa'a – ko tetai i teia nga reo te ka tauturu ia koe e taau anau tamariki.

Te Apii Tata

- ✿ Ka riro te tata no tetai akakoro'anga puapinga i te tauturu i taau anau tamariki kia kite ratou i te tata. E tauturu koe ia ratou i te tata e te tuku kati akameitaki tangata, i te taipi i-mere, me kore ra, i te tata e te tuku na roto i te mere tetai au kati e tuatua poto to runga.
- ✿ E akamaroiroi koe i taau anau tamariki kia tata tua, me kore ra, i tetai tua tupuna, ka akatutu kapiti ei kotou i te reira tua.
- ✿ Pakoti'ia tetai au rata e tetai au tuatua mei roto mai i te au puka tutu tatau (magazines), e te au nuti pepa, ka tata tua ai kotou, e tetai au poemu (poems), te au puzzles e te au kati.

Raveia te tata ma te mataora, e te kimi i te au ravenga tuketuke no taau anau tamariki kia tata no tetai akakoro'anga ke atu i tetai ua atu taime.

Te Apii Numero

- ✿ E rave kapiti kotou ko taau anau tamariki i tetai au angaanga te ka ta-ora'ia. E mou koe i te uati (watch) ia ratou e tatau ra e, e'ia taime ia ratou i te pe'i akapana'anga i te poro i te miniti okotai.
- ✿ E akapapu koe kia tauturu taau anau tamariki ia kotou i ko i te toa (supermarket) – e pati koe kia ratou kia tiki i tetai au apinga taau ka akataka (te punu pi muramura tau ua te maata, e te moina u e 2 lita).

E tuanga puapinga maata te apii numero no te ora'anga i te au ra, e te vai aтура tetai au ravenga mataora ke atu te ka rauka ia koe i te rave, ma taau anau tamariki.

Ka anoano ainei koe kia kite koe i tetai au mea akaou mai?

No tetai au tuatua akakitekite akaou mai, e no te au tauturu akamarama'anga i te turanga kite o taau tamaiti e tana i rauka i te tauta, ka rauka ia koe i te komakoma ki tona puapii no te reira.

TE APII TATAU

READING STANDARD

Me te rauka ra i taau tamaiti te turanga o te Reading Standard i te opeanga o te Year 4...

te tatau ra aia i te au puka o te curriculum level 2.

E maata te au tu puka tua tamanako ua (fiction) e te au tua tikatikai (non-fiction) ta taau tamaiti e tatau ra, te ka riro i te turuturu i tona turanga kimi kite i te au tuanga katoatoa o te karikurama.

Te ravenga e rauka ai iaia te standard, te rave ra taau tamaiti i te apii ma te:

- kite i tana ka mataora i te tatau, e ka rauka iaia i te iki i tei tau kiaia
- kite marama i tana e tatau ra, e ka rauka katoa iaia i te akakitekite atu i te au manako puapinga, e pera katoa te au manako te kare e kitea meitaki ia
- kite e te marama i te au tuatua akakitekite i roto i te au puka tuketuke
- tatau ma te maru, mei te tuatua rai
- kite me tarevake ake tetai tuatua tana e tatau ra, e ka rauka iaia i te akatano i te reira i te maata anga o te taime
- tatau kia rauka mai te au tuatua akakitekite, mei te au pa'u anga o te au uianga.

TE APII NUMERO

MATHEMATICS STANDARD

Me te rauka ra i taau tamaiti te turanga o te Mathematics Standard i te opeanga o te Year 4...

te rave ra aia i te turanga o te curriculum level 2 i te kimi ravenga kia matara te au mea ngata, na roto i te ta-angaanga anga i tona kite e maata aere ua maira, no te number, te algebra, te geometry, te measurement e te statistics.

Te rauka ra i taau tamaiti i te kimi ravenga no te au tuanga ngata o te apii numero, na roto i te akaputu kapiti'anga (addition), te akatakake'anga (subtraction), e te akamaata'anga numero (multiplication) o tana i kite tikatikai no te akanoo'anga o te au numero.

Te ravenga e rauka ai iaia te standard, te rave ra taau tamaiti i te apii ma te:

- ta-angaanga i te au numero e tae ua atu ki te 1,000
- akamatara au tuanga ngata na roto i tana i kite i te akamaata numero (times table) o te numero 2, 3, 4, 5 e te 10

TE APII TATA

WRITING STANDARD

Me te rauka ra i taau tamaiti te turanga o te Writing Standard i te opeanga o te Year 4...

te tata ra aia i te turanga o te curriculum level 2.

E maata te au tu angaanga tata ta taau tamaiti ka rave ei turuturu i tana kimi kite o te apii i roto i te au tuanga katoatoa o te karikurama.

Te ravenga e rauka ai iaia te standard, te rave ra taau tamaiti i te apii ma te:

- ta-angaanga i tana tata'anga ei akamanako'anga nana, ei rekoti e te akakitekite mai i te au mea i rave aia, i tona au manako e tana au tuatua akakitekite
- tata koia anake ua no tona au akakoro'anga tuketuke
- akatano i tana ka tata kia tau ki te aronga te ka tatau i te reira
- tatau e te tieni i tana ka tata kia meitaki atu i te maata'anga o te taime
- kite i te au tarevake o te au tuatua (spelling), o te karama e te au akairo tapa'o'anga (punctuation), e ka akatano aia i tana i tata i te maata'anga o te taime
- tata tinamou (publish) aia i tana au tata'anga na roto i te au tu ravenga tuketuke, mei te rave ki runga i te komupiuta, te nenei'anga, te tōrō'anga, e te au taiakaramu (diagrams).

Ka akatinamou ki runga i te numero

I te tuatau o te Year 4, ka pou mei te 60–80 patene o te tuatau o te apii numero (mathematics) ki runga ua i te kimi kite o te apii numero (number learning).

- kimi i te au akatakake'anga tuanga o te au putunga (sets), te au akataka'anga tu (shapes) e te maata'anga o te au apinga (quantities)
- maani e te maani atu rai i te au akataka'anga tu väito (patterns) ma te akamarama mai i te ture no te reira väito
- akapapa i te au apinga tei akaputu putunga'ia, ma te akamarama mai e, i akapeea teia au mea i te akapupu'ia anga (mei teia te akara'anga, to te akataka'anga tu, e te maata o te reira apinga)
- iki i te ravenga tau meitaki no te väito'anga i te roroa, te ngai takapini (area), te maata'anga (volume), te turanga vai'o'anga (capacity), te teima'a, te väito reva e te ora
- maani mäpu mama no te akaari mai te ngai e te mataara no te aere
- akakite mai i te au angaanga te ka raveia e te kare e raveia
- akanoo i tetai au uianga no te kimi oonu atu anga i te tumu manako, ma te akanoonoo e te akakite mai i tana i rauka mai.

I TE KAINGA

Te Apii Tatau

- E pati koe ki taau anau tamariki kia akakite mai i ta ratou e tatau ra:
  - koai ta ratou tangata reka rava atu i roto i te tua, e, eaa te tumu?
  - i to ratou manako e, eaa te ka tupu?
- E akarongo koe i taau anau tamariki me tatau ratou i te au ra tatakita. (Kia maara ra e, ka rauka katoa ia ratou i te tatau ki tetai au mema ke o te ngutuare tangata.)
- E mea puapinga te au angaanga kangakanga rakau (board games) e te au tu pere kati. Iki'ia te au kangakanga te ka mataora te katoatoa i te piri ki roto.

E oronga koe i tetai tuatau no taau anau tamariki kia atui itiki ratou i ta ratou e tatau ra, ki to ratou ora'anga. E akamaara koe kia ratou i ta ratou i rave mei te mea e, kua tupu katoa te reira ki roto i ta ratou tua e tatau ra.

Ka riro te komakoma ki taau anau tamariki i te tauturu ia ratou kia kite i te apii, ua atu e, e'ia o ratou mataiti. E rave koe i teia na roto i te reo te ka tauturu ia koe e taau anau tamariki.

Te Apii Tata

- Akamaroiroi'ia taau anau tamariki kia ta-angaanga i te komupiuta no te tata au i-mere, no te tata kati ra anau-anga, tata au poeamu (poems), au tuatua kangakanga, e te au leta (letters). E au komupiuta ta te au are vairanga puka (libraries), ei ta-angaanga na te iti tangata.
- E angaanga kapiti kotou i te kangakanga o te tuatua i te tuanga a te tamariki i roto i te nuti pepa, me kore ra, i tetai au tata'anga ke atu ta te kopu-tangata e tatau ana.
- E kangakanga tuatua kotou. Tamanako'ia tetai au tuatua mataora, uriuri manako'ia no tetai au tuatua ou ma te akara ki roto i te puka tikitinari (dictionary) no tetai au tuatua akaou mai. Ka riro teia i te akamaata mai i te au tuatua ta taau anau tamariki ka ta-angaanga me tata tua ratou.

Kia riro koe ei akara'anga tau. E akaari koe ki taau anau tamariki i te au tumu tuketuke i tata ai koe i taau e tata ana. E akaari koe kia ratou i toou turanga mataora me tata koe. E tata katoa koe kia ratou i tetai au taima. E ta-angaanga koe i te reo taau ka mataora koe i te ta-angaanga.

Penei, e tuke te ravenga o te akatano'anga i te au tuanga ngata o te apii numero a taau anau tamariki, ki toou tuatau e aere ra koe ki te apii. E pati koe kia ratou kia akaari mai i ta ratou e rave ana, ma te turuturu ia ratou i ta ratou kimi'anga kite o te apii.

Te Apii Numero

E maata te au angaanga o te au ra tatakita ta taau anau tamariki ka rauka i te piri atu ki roto, mei te:

- kimi'anga e te atui atu anga i te au numero o to kotou ngutuare e to to kotou oire – te ora, te au pia mere, te au saina no te viviki o te motoka me oro i runga i te mataara, te au saina no te akakite mai i te mamao i tetai ngai ki tetai ngai akamanako'anga e, e'ia a ratou au numero founu ka maara – e komakoma kotou i te au ravenga no ratou kia maara ia ratou te au akapapa'anga o te au numero akatinamou'anga i te maata o te moni te ka anoano'ia no te tuku ki roto i te matini o te ngai paka motoka, e te ora kia oki mai koe i mua ake ka pou ei te moni o te matini.

Ka anoano ainei koe kia kite koe i tetai au mea akaou mai?

No tetai au tuatua akakitekite akaou mai, e no te au tauturu akamarama'anga i te turanga kite o taau tamaiti e tana i rauka i te tauta, ka rauka ia koe i te komakoma ki tona puapii no te reira.

TE APII TATAU

READING STANDARD

Me te rauka ra i taau tamaiti te turanga o te Reading Standard me pou iaia te Year 5 i te apii...

te neke atura aia i te tatau i te au puka o te curriculum level 3.

E maata te au tu puka tua tamanako ua (fiction) e te au tua tikitikai (non-fiction) ta taau tamaiti e tatau ra, te ka riro i te turuturu i tona turanga kimi kite i te au tuanga katoatoa o te karikurama.

Te ravenga e rauka ai iaia te standard, te rave ra taau tamaiti i te apii ma te:

- akaroa aere atu i tona au tuatau me tatau aia
- iki i te au tua te ka turuturu i tana kimi kite, e ka iki aia i te au tua tana ka mataora i te tatau
- iki i te au turanga tau o te tatau kia rave aia me ngata ake aia i tetai au taime e, me e au tua ngata atu tana e tatau ra – mei teia te akara'anga, te taokioki i te au tuanga kare aia i marama meitaki
- kimi ravenga kia kite aia i te au tuatua kare aia i kite, na roto i tetai au tuatua ke o te reira tuanga ngata, te au tutu, me kore ra, tetai au apinga no te kimi ravenga ke akaou
- kite e te uriuri manako no te au turanga tuketuke o te tua – mei teia te akara'anga, te marama'anga i te au aite'anga kitea-koreia
- tatau i te au tua tuketuke o tetai tumu manako okotai, e ka rauka iaia i te kapiti i teia au tuatua akakite o teia, no te akaari mai i tona manako, me kore ra, no te tata i tetai tumu manako ke
- ui e te pa'u au uianga no te au mea tana i tatau
- uriuri manako i te au ravenga tuketuke ta te aronga tata tua e iki ana me tata ratou – no te au tuatua, no te au ngai, no te aronga i roto i te tua, e te au manako ta te tangata tata tua i akatinamou ki runga.

TE APII NUMERO

MATHEMATICS STANDARD

Me te rauka ra i taau tamaiti te turanga o te Mathematics Standard me pou iaia te Year 5 i te apii...

te rave ra aia i te turanga akamata'anga o te curriculum level 3, i te kimi ravenga kia matara te au mea ngata, na roto i te ta-angaanga anga i tona kite e maata aere ua maira, no te number, te algebra, te geometry, te measurement e te statistics.

Te apii ra taau tamaiti kia kite aia i te au kimi'anga ravenga no te au apii ngata o te apii numero, na roto i te au takainga te ka riro e, nana rai e iki i te

ravenga tau meitaki rava atu nona no te raveanga, kia rauka iaia i te akamata'anga i te mea ngata.

Te apii ra taau tamaiti i te au ravenga tuketuke no te kimi ravenga'anga kia rauka iaia i te akamata'anga i te au mea ngata.

Te ravenga e rauka ai iaia te standard, te rave ra taau tamaiti i te apii ma te:

- iki i te ravenga tau meitaki (na roto i te +, te -, te x, te ÷) ma te akamarama meitaki mai i tana ravenga ki tetai aronga ke
- akapuapinga i tana i kite no te kimi'anga kia kite aia i te au mea kare aia i kite, ma te kimi i te au akapupu'anga o te vava'i'anga numero (sets of fractions) o te au akataka'anga tu (shapes), e te maata'anga o te au apinga (quantities) na roto i te au mea tikitikai tana i kite

TE APII TATA

WRITING STANDARD

Me te rauka ra i taau tamaiti te turanga o te Writing Standard me pou iaia te Year 5 i te apii...

te neke atura aia ki te turanga tata o te curriculum level 3.

Ka akaari mai ta taau tamaiti e tata ra, i tana e manako ra, ma te akataka katoa mai i tana au angaanga i rave ana, e te au tuatua akakitekite tei rauka mai iaia na roto i te komakoma'anga, te akarongo'anga, e te tata'anga i te au tuanga tuketuke o te karikurama.

Te ravenga e rauka ai iaia te standard, te rave ra taau tamaiti i te apii ma te:

- au ravenga tuketuke, i te kimi manako, i te parani, te akanoonoo, e te akakite atu i te au angaanga tei raveia, te au tuatua akakitekite, e tana au tamanako'anga
- ta-angaanga i te au tuatua e te au irava no tetai tumu manako tei iki'ia no te aronga te ka tatau
- iki i te ravenga tau meitaki rava atu me tata aia, no te akaari atu i tana au tuatua akakitekite, me kore ra, i tona au manako
- akanoonoo meitaki i tana ka tata, i te rave mai i te au tuanga rikiriki puapinga no te turuturu i tona au manako, e te akanoo akaputu ki roto i te au parakarapu (paragraphs), tona au manako
- akameitaki atu i te turanga o tana i tata kia marama e kia taka meitaki, i muri ake tikai me akakitekite atu tetai aronga i tatau i tana i tata
- akatano i te au tuatua, te karama (grammar), e te täpa'o'anga o te au irava (punctuation) i tana i tata
- iki i te ravenga tau rava atu no te nenei'anga (publish) i tana i tata, e ko te ta-angaanga i te komupiuta tetai, ko te nenei, ko te maani au tiata (charts), e te toro au taiakaramu (diagrams).

Ka akatinamou ki runga i te numero

I te tuatau o te Year 5, ka pou mei te 50–70 patene o te tuatau o te apii numero (mathematics) i te kimi ravenga kia matara te au mea ngata na roto i te kimi kite o te apii numero (number learning).

- akanoonoo i te au akataka'anga tu (patterns) o te 2D e te 3D, ma te akamarama i te ravenga i akapupu pera'ia ai
- ta-angaanga i te au akanoo'anga o te au akataka'anga i runga i te au mäpu e te au akataka'anga o te compass no te akamarama mai i te ngai e vai maira te au apinga
- väito i te maata e te katoa'anga o te au akataka'anga tu (shapes)
- kimi matatio i te aite'anga o te turanga o tetai mea ke ua (chance) na roto i te akapapa'anga i te au mea katoatoa, penei, te ka tupu
- kimikimi'anga i te au uianga, te akaari mai i tana au tuatua i rauka mai ma te uriuri manako mai i te au kite tei rauka mai iaia.

I TE KAINGA

Te Apii Tatau

- E komakoma koe e taau anau tamariki no te au tua tuketuke tei tatau'ia, me kore ra, tei tuatua'ia (te au nuti a te nuti pepa, to runga i te roro uira atuitui [internet], te au kōmiki [comics], te au tua tupuna, te au imene, me kore ra, te au tua roroa [novels]). E kimi kotou i tetai tua mei roto mai i te nuti pepa, taau e ta taau anau tamariki i reka i te tatau, ka komakoma ai kotou i te puapinga o te reira tua kia kotou tatakita.
- E tua koe ki taau anau tamariki i te au tua i reka koe i te tatau i toou tamariki anga. E kimi koe i te reira au tua ki runga i te roro uira atuitui ma te kimi katoa i te au puka mei oro-a aiteite ki te reira. E tauta koe i te kimi i tetai kopi o te reira au tua ki ko i to kotou are vairanga puka (library).
- E aere putuputu kotou ki ko i to kotou are vairanga puka. E tauturu koe i taau anau tamariki i te iki i te au puka e reka ana ratou i te tatau, me kore ra, no ta ratou e rave ra i te apii. Penei, ka anoano'ia kia tauturu koe ia ratou na roto i te tatau'anga i te reira au puka kia ratou.

Ko te tatau ki taau anau tamariki tetai angaanga puapinga rava atu naau i te rave, ua atu e, e'ia o ratou mataiti. Ka rauka ia koe i te tatau tua kia ratou na roto i toou reo mua, me ko te reira taau i anoano - e ravenga tau teia no te tauturu i te kimi kite apii o taau anau tamariki.

Ka riro te komakoma ki taau anau tamariki i te tauturu ia ratou kia kite i te apii ua atu e, e'ia o rato mataiti. E rave koe i teia na roto i te reo te ka tauturu ia koe e taau anau tamariki.

Te Apii Tata

- Akanoo'ia tetai ngai takake no taau anau tamariki no te rave'anga i ta ratou apii tata - ma te au peni, te au penitara e te pepa.
- E tauturu koe i taau anau tamariki i te tata ki roto i te tāiari (diary) i ta ratou au peu angaanga i rave ana, i to ratou kopu-tangata e to ratou ai taeake, me kore ra, i to ratou au tuatau i orote ana. Ka rauka katoa ia ratou i te ta-angaanga i te au tutu, te au toroingi (drawings), me kore ra, te au tata'anga tua tei pakoti mai ratou kia tapiri ia atu ki te pae i ta ratou i tata.
- E akamaroiroi koe i taau anau tamariki kia tata ki tetai mema o te kopu-tangata tei aere atu ki tetai enua ke i va'o mai.
- E rave koe e taau anau tamariki i tetai au kangakanga o te tuatua, mei te Scrabble, te Kanga Tangata (Hangman), te piri kangakanga kapitiipiti (crossword puzzles).

Kia mataora ua rai ta kotou apii tata, ma te kimi ravenga koe i te au atianga ravarai i te akamaroiroi i taau anau tamariki kia tata ratou no tetai ua atu akakoro'anga, i tetai ua atu taime.

Te Apii Numero

- E taokioki ua rai kotou i te tamou i te akamaata'anga numero (times tables) katoatoa - e ui koe ki taau anau tamariki, me kore ra, ki to ratou puapii e, ko teea ta taau anau tamariki e tamou ra i te akamaata'anga numero (times table), kia tauturu koe ia ratou.
- E rave kapiti koe e taau anau tamariki i te au tu kangakanga tuketuke - te kati e te kangakanga rakau (board games) te ka raveia na roto i te tamanako'anga e te akapapu'anga.

E mea puapinga te akamanako meitaki i te apii numero te ka tauturu i taau anau tamariki i ta ratou apii kimi kite - ua atu e, kare koe i reka ana, me kore ra, kare koe i kite meitaki ana i teia apii i toou tuatau e aere ra ki te apii.

Ka anoano ainei koe kia kite koe i tetai au mea akaou mai?

No tetai au tuatua akakitekite akaou mai, e no te au tauturu akamarama'anga i te turanga kite o taau tamaiti e tana i rauka i te tauta, ka rauka ia koe i te komakoma ki tona puapii no te reira.

TE APII TATAU

READING STANDARD

Me te rauka ra i taau tamaiti te turanga o te Reading Standard i te openga o te Year 6...

te tatau ra aia i te au puka o te turanga curriculum level 3.

E au puka tua tikatikai (non-fiction), e au puka e au tuanga akanoo'ia tetai i roto (chapter books), e au puka tutu akarakara (magazines) e te au tuatua akakitekite i runga i te komupiuta, ta taau tamaiti e tatau ra. Ka tatau aia i teia au tu tu i roto i te au tuanga katoatoa o te karikurama.

Te ravenga e rauka ai iaia te standard, te rave ra taau tamaiti i te apii ma te:

- tatau viviki i te au tua roroa e ka roa aere atu tona au tuatau me tatau aia
- kimi tuatua akakite e te au manako te ka rauka ngoie mei roto mai i te tua, e pera katoa te au tuatua akakite te kare e rauka ngoie i te kitea'ia – na roto i te au ravenga kimi (clues) o te tua, e pera katoa no tana i kite takere aia
- kimi i te aite'anga o te au tuatua kare aia i kite, na roto i te ta-angaanga anga i te au ravenga kimi (clues) i roto i te tua, me kore ra, i te au tutu e te au taiakaramu (diagrams)
- kite viviki i te au manako puapinga e te au tuatua akakitekite na roto i te "tatau viviki'anga" (skimming) e te "neke viviki'anga" ("scanning" [mei teia te akara'anga, te au tumu manako puapinga, te au tuatua puapinga, me kore ra, te au irava mua o te au parakarapu {paragraphs}])
- kite i tetai au taime e, kia maata tana au tu puka akakitekite tuatua e tatau (te au puka, te au puka tutu akarakara, te roro uira atuitui [internet]), e rauka mai ei te au tuatua akakitekite katoatoa te ka anoano aia no tana angaanga.

TE APII TATA

WRITING STANDARD

Me te rauka ra i taau tamaiti te turanga o te Writing Standard i te openga o te Year 6...

te tata ra aia i te turanga o te curriculum level 3.

Ka akaari ua mai rai te tata'anga a taau tamaiti:

- i tana e manakonako ra, e te akamarama mai i tana au angaanga i rave mai ana
- i te au tuatua akakitekite tei rauka mai iaia na roto i te komakoma'anga, i te akarongo'anga e te tatau'anga i te au tuanga tuketuke o te au tumu manako i roto i te karikurama.

Te ravenga e rauka ai iaia te standard, te rave ra taau tamaiti i te apii ma te:

- iki i te tu o tana tata'anga kia tau ki te tangata nana e tatau
- parani i tana ka tata na roto i te au ravenga tuketuke
- akapapa kia tau meitaki tana ka tata, mei te akanoo'anga o te au parakarapu (paragraphs), e tetai au tuanga puapinga ke atu mei te au upoko tuatua (headings), te rua o te au upoko tuatua (sub-headings), te au taiakaramu (diagrams), te au tutu e te au akataka'anga upoko tuatua (captions)
- iki matatio meitaki i te au tuatua te ka tau ki te manako maata, me kore ra, ki te akakoro'anga, e ka tauta aia kia inangaro te tangata i te tatau i tana i tata
- akara akapapu e kua tano meitaki tana i tata
- akapapu e kua tano meitaki te maata'anga o te au tuatua tana i tata, e ka ta-angaanga katoa aia i te au tāpa'o'anga (punctuation) tau no teia.

TE APII NUMERO

MATHEMATICS STANDARD

Me te rauka ra i taau tamaiti te turanga o te Mathematics Standard i te openga o te Year 6...

te rave ra aia i te turanga o te curriculum level 3, na roto i te ta-angaanga anga i tona kite e maata aere ua maira, no te number, te algebra, te geometry, te measurement e te statistics.

Te apii ra taau tamaiti i te kimi ravenga no te au tuanga ngata o te apii numero, na roto i te au takainga te ka anoano'ia aia kia iki i te ravenga tau meitaki no te akatano'anga i te au tuanga ngata. E maata te au ravenga no te akatano'anga i te au tuanga ngata te ka kite aere mai taau tamaiti i te rave, e ka rauka katoa iaia i te tuku manako no te apii numero e te au akataka'anga tu (patterns) o te numero.

Te ravenga e rauka ai iaia te standard, te rave ra taau tamaiti i te apii ma te:

- akatano i te au tuanga ngata (na oto i te ta-angaanga anga i te +, -, x, ÷) ma te iki i te ravenga tau meitaki nona no te rave i teia
- rave ma te tāokioki i tana i kite no te akapae'anga ki te apa (halving), me kore ra, tana i kite no te akamaata'anga numero (multiplication), ei ravenga i te akatano i te au tuanga ngata o te akapae'anga numero tuanga rikiriki (fractions)
- kimi i te turanga puapinga o tetai numero i roto i tetai akataka'anga tu (pattern)

Ka akatinamou ki runga i te numero

I te tuatau o te Year 6, ka pou mei te 50–70 patene o te tuatau o te apii numero (mathematics) ki runga ua i te kimi kite o te apii numero (number learning).

- akapapa, 'atu e te akapapu i te akataka'anga tu (patterns) o te 2 e te 3D aru tano i te ora e te kimi i te au ngai e te maata o te au apinga
- ta-angaanga i te au akataka'anga i runga i te au māpu (maps) e te au akanoo'anga a te komupata (compass) te ka akataka akaari mai i te mataara
- tōrō (draw) au apinga ma te tuketuke ki tana i manako
- akamarama i tana i rauka mai no tana kimikimi'anga i rave, na roto i te au akataka'anga tu (patterns) o te numero
- tamatamata i tetai ravenga kia kite aia e, me ka tupu tetai akakoro'anga.

I TE KAINGA

E tuanga puapinga maata ta te au metua, ta te kopu-tangata e ta te oire tangata i te oronga ki ta kotou anau tamariki no ta ratou kimi kite apii i te au ra tatakaitai, e ka rauka katoa ia kotou i te turuturu i to ratou kite apii i rauka mai mei te apii.

Te Apii Tatau

★ Kia riro koe ei akara'anga tau ki taau anau tamariki. E tatau koe i te au tuatau e noo'noo ua ra kotou. E tatau koe i te au tuatua akakitekite mei roto mai i te au nuti pepa, to runga i te roro uira atuitui, to roto i te au puka rikiriki akakitekite tuatua (brochures), i te akapapa'anga ora (timetables) e te au puka. Akataka tinamou'ia tetai tuatau noou e taau anau tamariki no te aere ki ko i te are vairanga puka (library).

★ E mataora ana te au tamariki katoatoa me tatau'ia atu kia ratou, no reira, e tatau ua rai koe ki taau tamaiti. E tatau koe na roto i te reo te ka tau meitaki kia koe e taau tamaiti.

★ Akamaroiroi'ia taau tamaiti kia tatau ma te aru i te au akaue'anga i tatau aia – i te aru i te puka akakitekite no te tunu kai e reka ana to kotou ngutuare tangata i te kai, me kore ra, o tetai tuanga kai no te ra anau'anga. Tanu'ia te au kai enua e te au tiare ki roto i te aua tiare a taau anau tamariki.

Ka riro te komakoma ki taau anau tamariki i te tauturu ia ratou kia kite i te apii ua atu e, e'ia o ratou mataiti. E rave koe i teia na roto i reo te ka tauturu ia koe e taau anau tamariki.

Akamaroiroi'ia taau anau tamariki kia tatau i te au ra katoatoa. Kia riro te angaanga tatau ei tuatau mataora e, e akameitaki atu koe i taau anau tamariki i te au atianga ravarai, no ta ratou i rave.

Te Apii Tata

★ Akatinamou'ia tetai ngai takake no taau tamaiti kia rave i tana ka tata – e te peni, te penitara, te peni inika mamaata (felt pens) e te pepa no tana tata'anga.

★ E rave koe e taau anau tamariki i te au kangakanga pere kati e tetai au kangakanga rakau (board games).

★ E tata kotou ko taau anau tamariki tetai akapapa'anga au angaanga kia raveia. E tamanako koe kia ratou e, na ratou e rave i te okooko no te reira epetoma, me kore ra, i te akapapa'anga tukutuku taime i te au angaanga o te ngutuare.

★ Akamaroiroi'ia taau anau tamariki kia tata i ta ratou aronga e akangateitei ana (heroes), i ta ratou au angaanga tarekareka, i ta ratou angaanga tinamou reka i te rave (hobbies), e te au mea e reka ana ratou i te rave, ei ravenga kia tinamou to ratou mataora i ta ratou e tata ra.

E uriuri manako kotou i te au mea ta taau anau tamariki i tata. E oronga koe i toou tuatau no teia. Kia riro ta ratou i tata ei akamata'anga i ta kotou ka pukapuka rikiriki. E akarongo meitaki koe i to ratou manako.

Te Apii Numero

★ E pati koe ki taau anau tamariki ia kotou i ko i te toa, kia tauturu ia koe i te ta-angaanga i te matini numero meangiti (calculator) no te akapapa i te moni te ka pou no te okooko.

★ Tata'ia tetai akapapa'anga no te au mea ta taau anau tamariki ka inangaro i te rave, me kore ra, i te oko ki ta ratou moni pute (pocket money). Akanoo'ia tetai turanga moni, penei ko te reira te ka anoano'ia no ta ratou au apinga i manako i te oko. Uriuri manako ia e, ka akapeea ratou e rauka akaou mai ei tetai moni pute (pocket money) na ratou.

★ E rave koe e taau anau tamariki i te au kangakanga rakau (board games) e te au pere kati.

E tuanga puapinga te apii numero i roto i te ora'anga i te au ra tatakaitai, e, e maata te au ravenga te ka rauka ia koe i te rave i te reira ma te mataora, ma taau anau tamariki.

Ka anoano ainei koe kia kite koe i tetai au mea akaou mai?

No tetai au tuatua akakitekite akaou mai, e no te au tauturu akamarama'anga i te turanga kite o taau tamaiti e tana i rauka i te tauta, ka rauka ia koe i te komakoma ki tona puapii no te reira.

TE APII TATAU

READING STANDARD

Me te rauka ra i taau tamaiti te turanga o te Reading Standard i te openga o te Year 7...

te aere atura aia ki te turanga tatau puka o te curriculum level 4.

Ka rauka i taau tamaiti i te kimi kia kite aia, kia kimi manako, e te akaputu mai ki te ngai okotai te au tuatua akakitekite e te au tumu manako mei roto mai, e no tetai au puka tua tuketuke tana i tatau. Iaia e rave ra i te reira, ka rauka katoa i taau tamaiti i te kimi manako no tana au uianga e ka rauka katoa iaia i te pa'u au uianga te ka ui ia atu kiaia no te au tuanga katoatoa o te karikurama.

Te ravenga e rauka ai iaia te standard, te rave ra taau tamaiti i te apii ma te:

- tatau i te au tu tua tuketuke e manganui, e pera katoa te au tua tikitikai (non-fiction) e te au tua tamanako ua (fiction) ma te au tu akapapa'anga akamarama, e pera katoa te au tamanako'anga ta'i'i (complicated plots), te au tumu manako e te au manako teimaa (difficult themes and ideas)
- kite viviki i te maata'anga o te au tuatua e te kimi ravenga kia kite aia i te au tuatua ngata na roto i te au ravenga tuketuke – mei teia te akara'anga, tona kite i te tangi'anga o te rata, te akamanako mai tana kare aia i kite, tana i kite takere i te au tuanga o te au tuatua e te akataka'anga tu (patterns) o te au rata
- iki i te ravenga tau meitaki rava atu – mei roto mai i tana au ravenga tuketuke i kite – no te tauturu iaia i tana e tatau ra
- kite e te ta-angaanga i te au tuanga o te karama (grammar) ei turuturu kia marama aia i te kite i te au tuatua ngata
- te akatinamou i tona manako no tana ka rave i tana e tatau ra, ma te kimi manako i te au tuanga matutu e te au tuanga apikepika o tana e tatau ra, na roto i te ta-angaanga anga i te au tuatua akakitekite tana i kite.

TE APII NUMERO

MATHEMATICS STANDARD

Me te rauka ra i taau tamaiti te turanga o te Mathematics Standard i te openga o te Year 7...

te rave ra aia i te turanga o te akamata'anga o te curriculum level 4, na roto i te ta-angaanga anga i tona kite e maata aere ua maira, no te number, te algebra, te geometry, te measurement e te statistics.

Te rauka ra i taau tamaiti i te akamata'anga i te au mea ngata na roto i te ta-angaanga anga i te akamaata'anga numero (multiplication) e te tu'atu'a 'anga numero (division) te ka raveia na roto i te apii tetimara (decimals), akatuanga (fractions) e te au patene (percentages). E maata te au turanga manako tuketuke o taau tamaiti te ka tauturu iaia i te kimi kite no te apii numero.

Te ravenga e rauka ai iaia te standard, te rave ra taau tamaiti i te apii ma te:

- akamata'anga i te au mea ngata o te au tetimara (decimals), na roto i te ta-angaanga anga i te akaputupu'anga (addition) e te akaiti'anga (subtraction) numero
- ta-angaanga i te au ravenga o te akamaata'anga (multiplication) numero no te akamata'anga i te au mea ngata, na roto i te ta-angaanga anga i te katoa'anga e te au akatuanga'anga o te au numero

TE APII TATA

WRITING STANDARD

Me te rauka ra i taau tamaiti te turanga o te Writing Standard i te openga o te Year 7...

te neke atura aia ki te turanga tata o te curriculum level 4.

Te ravenga e rauka ai iaia te standard, te rave ra taau tamaiti i te apii ma te:

- tata no tetai au aronga tinamou, e te au akakoro'anga tei akakoro'ia, ma te ta-angaanga i te au akanoonoo'anga tau e te taka meitaki
- parani meitaki i tana au tata'anga na roto i te ta-angaanga anga i tetai au ravenga tuketuke
- ta-angaanga i te au parakarapu (paragraphs) tei atui e tei turuturu i te au tumu manako i roto e i rotopu i te au parakarapu
- tata ma te tano meitaki te karama o te au irava (grammatically correct sentences), na roto i te ta-angaanga anga i te au tu tuatua e te au tãpa'o'anga, mei teia te akara'anga, te au uianga akareka (rhetoric), te au metafoa (metaphors), te au semikorana (semicolons)
- ta-angaanga i te au tuatua tei tano te tata'ia anga na roto i te au ravenga, mei teia te akara'anga, te kite i te akatang'i'anga o te rata, te au ture e te au akatinamou'anga no te tata tuatua kia tano meitaki, te aite'anga e te tata'anga o te au tuanga o te au tuatua, e te riro'anga mai (origin) o te reira au tuatua, te akataka'anga tu (patterns) o te au rata
- akaari mai e, te akara matatio akaou ra aia, e te tatau akatano ra ma te tatau akapapu openga akaou ra, iaia e tata ra.

Ka akatinamou ki runga i te numero

I te tuatau o te Year 7, ka pou mei te 40–60 patene o te tuatau o te apii numero (mathematics) ki runga ua i te kimi kite o te apii numero (number learning).

- kimi e te akapapu i te au ture o te numero kia kite aia e, me e tika rai teia i te au atianga ravarai
- 'anga i tetai au akapapa'anga numero (tables), au karafa (graphs), e te au ture no te au akataka'anga tu (patterns) numero te ka taokioki'ia
- akapapa i te au akataka'anga tu o te 2 e te 3 te vaito akataka'ia (dimensional shapes), ma te uriuri manako i te au tuanga tuke e te au tuanga aiteite
- vaito i te ora e te au apinga, na roto i te au ravenga vaito tei matau'ia i te rave
- kimi i te au auanga (perimeters), au ngai (areas), e te maata o te au akataka'anga tu (shapes)
- kite e te akamarama mai i te ravenga no te au apinga i te akanekeneke'ia anga i roto i te au ko'u'anga akataka'anga tu (patterns)
- te ta-angaanga i te au akataka'anga mãpu, te au vaito'anga mama, e te au apinga to'u'anga mataara o te komupata (compass) no te akakitekite mai i te tu o tetai ngai
- kimikimi, akanoonoo e te akaari mai na roto i te au ravenga tuketuke, te au tuatua akakitekite, ma te akataka katoa mai i te au akataka'anga tu (patterns) e te au tuanga tuketuke i roto i te au tuatua akakitekite
- kimi matatio i te turanga tikitikai na roto i te raveanga kimikimi'anga (experimenting) e te aka'aiteite'anga i tei rauka mai ki te ka tupu ake (expected results).

I TE KAINGA

Te Apii Tatau

- ★ E pati koe ki taau anau tamariki kia apai ia koe ki ko i te are vairanga puka (library). E akarakara kapiti aere kotou i te are vairanga puka, ma te akataka i tetai au tuatau tinamou no kotou i te aere kapiti ki reira no te tieni e te akaaki i te au puka.
- ★ E pati koe ki taau anau tamariki kia akakitekite mai i ta ratou au tuanga o te au tua ta ratou i reka i te tatau, e te tumu i reka ai ratou. E komakoma kotou no te au tuanga puapinga o te tua, no te aronga i roto i te tua (characters), no te akanoo'anga o te tua (plot), no te ngai o te tua (setting), te tumu manako maata (theme), e te akakoro'anga o te tangata nana i tata i te tua. E tua akaou koe i te au tua (au tua tupuna) i tua'ia atu kia koe i toou meangiti anga.

E komakoma atu koe ki te puapii o taau anau tamariki, kia kite koe i to ratou kite e rauka maira mei roto mai i te apii numero, e ta ratou e kite maira na roto i te apii ta ratou e rave ra i te ngutuare (homework).

Te Apii Numero

- ★ E rave kapiti koe e taau anau tamariki i te au kangakanga o va'o e to roto i te ngutuare – te frisbee, te tueporo, te pa-poro kiriketi, te soka, te porotaka poro punupunu (bowls), te koko poro (snooker) e te tati (darts).
- ★ E komakoma koe e taau anau tamariki no te au okooko mama (sales) a te au toa o te oire – e 25 patene mama mai, e 30 patene, e 10 patene, e tei apa te moni oko. E kimi kotou i te au apinga puapinga rava atu ma te akapapa i te moni te ka toe mai no te au apinga ta taau anau tamariki ka inangaro – e kimi kotou i te roa o te tautau i te akaputu'anga kia rava te moni no te oko i te reira au apinga.
- ★ Akanoo'ia tetai akapapa'anga moni akaputu (pocket money), e/me kore ra, parani'ia na mua ake kia akatuera'ia tetai puka pangaka moni. E komakoma kotou no te moni akakake mai ki runga (interest), ma te akarakara meitaki i te pangaka te ka oronga mai i te turanga meitaki rava atu no te moni te ka pangaka'ia.

Ka anoano ainei koe kia kite koe i tetai au mea akaou mai?

No tetai au tuatua akakitekite akaou mai, e no te au tauturu akamarama'anga i te turanga kite o taau tamaiti e tana i rauka i te tauta, ka rauka ia koe i te komakoma ki tona puapii no te reira.

E tuanga puapinga maata ta te au metua, ta te kopu-tangata e ta te oire tangata i te oronga ki ta kotou anau tamariki no ta ratou kimi kite apii i te au ra tatakita, e ka rauka katoa ia kotou i te turuturu i to ratou kite apii i rauka mai mei te apii.

Ka riro te komakoma ki taau anau tamariki i te tauturu ia ratou kia kite i te apii ua atu e, e'ia o ratou mataiti. E rave koe i teia na roto i te reo te ka tauturu ia koe e taau anau tamariki.

Kia riro koe ei akara'anga tau. E akaari koe i te au tumu tuketuke i tatau ei koe, mei teia te akara'anga, kia kite koe i te teata taau ka akara, no te aka'aiteite'anga i te au apinga tei akakite'ia mai i roto i te au puka rikiriki akakitekite tuatua (brochures), kia kite koe i te au mea e tupu nei, kia kite koe i te ora o te basi (bus timetable), me kore ra, me akangaroi koe. E tauta koe i te tatau i te puka ta taau tamaiti e tatau ra, kia rauka ia korua i te komakoma kapiti no te reira.

Te Apii Tata

- ★ E kangakanga kotou i te au kanga pere kati, e te au kanga rakau (board games), ma te akaoti i te au piri kangakanga ngata o te kapitipiti tuatua (crosswords) e te piri tuatua (word puzzles).
- ★ Kia riro koe ei tangata akarongo meitaki me tua atu taau anau tamariki kia koe. E tuku manako atu koe no te akakoro'anga o te karere i oronga'ia atu, e te au tuanga puapinga o te karere na mua, (ua atu te tu o te tata'ia anga te karere) e te rua, te tu o te raveia anga te akaari'ia atu anga. Kia maara ua rai ia koe i ta taau anau tamariki e apii ra kia kite ratou i te rave, ma te oronga atu i toou manako no te reira ua.
- ★ E mea meitaki te ta-angaanga i te komupiuta me kare taau anau tamariki e reka ana i te tata, i te mea oki e, kare ratou e kimi manako no te akaari'anga o ta ratou angaanga i rave, e kare ta ratou tatau akapapu openga akaou'anga (editing) e riro kia tata akamata akaou'ia na mua mai, te au mea katoatoa. Ka riro katoa te Spell-check o te komupiuta ei taturu maata.

Akamaroiroi'ia taau anau tamariki ki akarongo e kia ta-angaanga i te au tuatua ou reka. Ka riro te maata o te kite i te au tuatua tuketuke, i te tauturu i taau anau tamariki i te'atu au tua te ka aere marie atu te pakari tuketuke ki runga atu.

TE APII TATAU

READING STANDARD

Me te rauka ra i taau tamaiti te turanga o te Reading Standard i te opeanga o te Year 8...

te tatau ra aia i te au puka o te curriculum level 4.

Ka rauka i taau tamaiti i te kimi, i te tamanako e te ko'u kapiti i te au tuatua akakitekite e te au tumu manako mei roto mai i te au puka, te au tua e te au tata'anga tuatua (articles) tuketuke. Iaia e rave ra i te reira, ka rauka i taau tamaiti i te ui e te pa'u au uianga o te au tuanga katoatoa o te karikurama.

Te ravenga e rauka ai iaia te standard, te rave ra taau tamaiti i te apii ma te:

- tatau i te au puka:
  - e au tutu to roto, i te au tutu nenei (photos), i te au pi'a, te au taiakaramu (diagrams), te au māpu, te au tiata (charts), e te au akanoonoo'anga tei torō'ia (graphs) o te au tuanga i roto i te tua
  - te ka anoano'ia kia akamarama'ia, mei tera ra e, e maata te au tuanga ngata o te tua, e no te uki mapu te akanoo'anga o te manako o te tua, e te au manako tamanako ua
- iki i te au kite e te au apinga tekenoloti (technologies [mei teia te akara'anga, te roro uira atuitui]) kia rauka mai e kia ta-angaanga'ia te au tua no tetai au akakoro'anga o te karikurama, mei teia te akara'anga, te tatau kia kitea iaia te au tuatua akakitekite no tetai tumu manako o te apii science, me kore ra, o te apii social studies
- ta-angaanga i te au tu ravenga e maata aere ua maira no te tauturu iaia me kore aia e marama i tana e tatau ra
- kimi kia marama aia i te au tuatua ngata, na roto i te ta-angaanga anga i tona au kite tuketuke.

TE APII NUMERO

MATHEMATICS STANDARD

Me te rauka ra i taau tamaiti te turanga o te Mathematics Standard i te opeanga o te Year 8...

te rave ra aia i te turanga o te akamata'anga o te curriculum level 4, na roto i te ta-angaanga anga i tona kite e maata aere ua maira, no te number, te algebra, te geometry, te measurement e te statistics.

Ka rauka i taau tamaiti i te ta-angaanga i te au ravenga o te akamaata'anga numero (multiplication), no te akamatara i te au tuanga ngata o te apii fractions, te tetimara (decimals) e te au tuanga patene (percentages). Ka rauka iaia i te akamarama mai i te au ravenga tuketuke e rauka ai te au apii numero ngata i te akamatara. E maata te au turanga kimi kite o taau tamaiti te ka tauturu iaia i te kimi atu i te au kite o te apii numero.

Te ravenga e rauka ai iaia te standard, te rave ra taau tamaiti i te apii ma te:

- akamatara i te ngata o te au tetimara (decimals) e te au integers, na roto i te akaputu akamaata atu (addition), e te akapaepae akaiti mai (subtraction)
- ta-angaanga i te au ravenga tuketuke o te akamaata'anga numero (multiplication), ei ravenga i te akamatara i te au apii ngata o te numero e te fractions
- 'atu ma te ta-angaanga i te au apii numero (tables), te au akanoo'anga tei tōrō'ia (graphs), e te au ture te ka akaari mai i te au piri'anga o te linear e te non-linear
- kimi i te au aka'āua'anga (perimeters) e te maata'anga o te au rectangles, te au parallelograms, te au triangles, e te maata'anga o te cuboids
- vaito i te au apinga ma te akanoo i tetai au akatuke'anga o te au vaito'anga mei tetai ki tetai

TE APII TATA

WRITING STANDARD

Me te rauka ra i taau tamaiti te turanga o te Writing Standard i te opeanga o te Year 8...

te neke atura aia ki te turanga tata o te curriculum level 4.

Te ravenga e rauka ai iaia te standard, te rave ra taau tamaiti i te apii ma te:

- tata koia anake ua, ma te iki tuatua e te maramarama ma te tau i tana akanoonoo'anga
- ta-angaanga i tana au tuatua akakitekite tei rauka mai mei roto mai i tana i tatau ana, no te tata'anga ma tana uorai au tuatua, no tetai tumu manako, me kore ra, no tetai manako maata (theme)
- tata au tua maramarama ua, poto e te tau ki ta te karikurama i akataka kia raveia – e i te maata'anga o te taime, tei roto katoa te akataka'anga, e/me kore ra, te tuatua turuturu, me kore ra, te akamarama'anga o te au manako puapinga tinamou
- 'atu i te au parakarapu (paragraphs) ma te au manako o roto tei piri atu e tei atui meitaki tika atu ki tetai au parakarapu ke
- ta-angaanga i tetai au irava teimaa tei tano meitaki te akanoo'anga o te karama (grammatically correct)
- ta-angaanga tano meitaki i te tāpa'o'anga rata (punctuation) mama ua, ma te tauta atu i te ta-angaanga i te au tāpa'o'anga teimaa atu, mei teia te akara'anga, te semicolons, te colons e te brackets
- ta-angaanga i te au tuatua e te au akataka'anga tei tau meitaki ki runga i te tumu manako, ki te aronga te ka akarongo, ki te tuatau, e pera katoa ki te akakoro'anga
- kite i te au akakoro'anga i rave ei aia i teia tata'anga, e ka marama katoa aia e, ka akapeea aia i te raveanga.

Ka akatinamou ki runga i te numero

I te tuatau o te Year 8, ka pou mei te 40–60 patene o te tuatau o te apii numero (mathematics) ki runga ua i te kimi kite o te apii numero (number learning).

- kimi matatio i te au akatuke'anga (transformation) ma te uriuri manako no te tieni'anga te au tu (shapes) e te au akakataka'anga tu (patterns) i muri ake i te tupu'anga te akatuke'anga
- akataka mai i te au ngai ma te akakite mai i te mataara no te aere'anga ki reira na roto i te ravenga o te scales, te bearings e te coordinates
- ko'i akaputu ma te ta-angaanga i te au tuatua te ka oronga mai i te au tuatua akakitekite (mei teia te akara'anga, te uki mataiti e te maata o te vaito)
- akapapa ma te akaari i te au tuatua tei rauka mai na roto i te au ravenga tuketuke, e te uriuri manako atu no te au akataka'anga tu (patterns) e te au peu o te tuatau (trends)
- uriuri manako na roto i te ta-angaanga anga i te au fractions, penei, i te ka tupu me ka manuia ake (chance).

I TE KAINGA

Te Apii Tatau

- E tauturu koe i taau anau tamariki kia maani i ta ratou CD/DVD o ta ratou au tua reka rava atu, te au akatangi imene, te au akatutu'anga poto (plays), e tetai au törö'anga akakatakata tangata (comedy sketches).
- Tiki'ia tetai au puka akamarama (instruction books) no te parani'anga e te maani'anga kai, no te au apinga aroa (gifts), me kore ra, no te au apinga kangakanga (toys) no te au ra anau'anga o te kopu-tangata, me kore ra, no te Kiritimiti, mei ko mai i te are vairanga puka. Aru meitaki ia te au tuatua akamarama.
- E ko'i kotou ko te katoatoa o te ngutuare tangata i te au puka, te au puka tutu akarakara (magazines), te au komiki, te au nuti pepa e te au tuatua akakitekite te ka rauka i te katoatoa o te kopu-tangata i te tatau, no te au tumu manako te ka mareka ta kotou anau tamariki i te tatau – mei teia te akara'anga, no te angaanga tūpāorooro rakau (skateboarding), te tūpāorooro ngaru (surfing), e te vaito kakau (fashion).

Kia riro koe ei akara'anga tau. E akaari koe kia kite taau tamariki ia koe e tatau ra ma te mataora i roto i toou reo mua, me kore ra, i roto i te reo Papa'a. Ua atu e, eaa taau e tatau ra, me e nuti pepa, me ko te Puka Tapu, e puka tutu akarakara, e komiki, e puka tunu kai, ka riro te reira ei akara'anga tau ki taau anau tamariki.

Ka riro te komakoma ki taau anau tamariki i te tauturu ia ratou kia kite i te apii ua atu e, e'ia o ratou mataiti. E rave koe i teia na roto i te reo te ka tauturu ia koe e taau anau tamariki.

Te Apii Tata

- E tauturu koe i taau anau tamariki kia tata au reta (letters), au kāti-mere (postcards), me kore ra, au i-mere, ki te au mama e te au papa ruau, te au angakara, me kore ra, te au aniti i tetai au enua ke i va'o mai.
- E tauturu koe i taau anau tamariki i te törö akapapa i tetai pepa akakitekite tuatua (poster) no tetai akakoro'anga puapinga i ko i te are pure, me kore ra, i roto i te oire, mei teia te akara'anga, no te Sabati Tatau a te Tamariki (White Sunday), no Te Ra o te Mama (Mother's Day), no Te Ra o te Papa (Father's Day), no te Pakoti'anga Rouru (Hair Cutting), te Kai'anga Ōro'a Mua (First Communion). Me kore ra, tata'ia tetai pepa nuti/te e-pepa nuti, te ka tuku'ia ki te au mema o te kopu-tangata i te au enua ke i va'o mai, me kore ra, e noo ra ki tetai au oire ke.
- Nenei'ia tetai au tutu ki te nenei digital, ma te tata kapiti kotou i tetai puka tutu na te au tamariki uki i raro mai, te ka ta-angaanga i te reira au tutu.

E uriuri manako kotou i te au mea ta taau anau tamariki i tata. E oronga koe i toou tuatau no teia. Kia riro ta ratou i tata ei ravenga i te akamata i ta kotou ka pukapuka rikiriki. E akarongo meitaki koe i to ratou manako, ua atu e, kare koe e ariki i te reira.

Te Apii Numero

- E tauturu koe i taau anau tamariki kia kimi e kia atui atu i te au numero o te ngutuare, mei teia te akara'anga, te tatau'anga i te ngai i runga i te motoka te ka akakite mai e, e'ia kiromita te mamao e pou ei te penitini katoatoa o te motoka, e te moni te ka pou no te akaki akaou'anga, me kore ra, i te kimi e, e'ia moni ka pou no te penitini i te kiromita okotai.
- E akamaroiroi koe i taau anau tamariki kia komakoma ratou i to ratou au akakoro'anga e te parani no te tuatau ki mua, i te au apinga no ratou, me kore ra, no tetai aronga ke. Mei teia te akara'anga, e kimi kotou e, e'ia moni ka pou no te tere atu ki te ipukarea (islands) i te tuatau orote o te Kiritimiti, e te maata o te moni ta te kopu-tangata e akaputu i te au marama tatakaitai, no te reira tere.
- E kangakanga kapiti kotou i te au kanga pere kati e te au kanga rakau (board games), ma te rave i te au kanga numero, te puzzles.

E komakoma koe e taau anau tamariki no te au oko'oko mama i te oire – e 15 patene mama mai, e 33 patene mama mai, e 20 patene mama mai, e te apa i te moni tutaki (half price). E akara kapiti kotou i te au mea puapinga rava atu. Eaa te moni no te reira apinga i muri ake me akatopa'ia (discount) te moni ki raro? E meitaki atu ainei te oko e rua apinga te ka rauka mai okotai te kare koe e tutaki, me kore ra, i te apinga e 25 patene te ka akaiti'ia o te moni oko o te reira au apinga?

Ka anoano ainei koe kia kite koe i tetai au mea akaou mai?

No tetai au tuatua akakitekite akaou mai, e no te au tauturu akamarama'anga i te turanga kite o taau tamaiti e tana i rauka i te tauta, ka rauka ia koe i te komakoma ki tona puapii no te reira.

What is the content of this booklet?

This booklet is a condensed version of the Supporting Your Child's Learning series of 9 fold-out sheets available in English.

The first two pages outline how parents, families and whānau can support their children's early learning – from birth until they start school. There is content about reading, writing, mathematics, learning in early childhood education services and learning at school.

There are then two pages for each year level (1–8) – the first explains what children will be able to do if they are meeting the National Standards in reading, writing and mathematics for that year level; the second gives practical, every day, fun tips and ideas for how parents, families and whānau can support their child's learning at home.

How can I use this booklet with parents, families and whānau?

Like the fold-out sheets, this booklet can be used in discussions with parents, families, whānau and students and can be taken home as reference material. Your conversations with parents whose first language is not English could include the following messages:

- Recognising and celebrating the 'whole' child, including their identity, language and culture is important in children's learning.
- Using the family's first language at home also supports children's reading, writing and oral language learning.
- Children can learn in two languages.
- It is easier for children to learn two languages when they are younger than when they are older.
- If their child is a new learner of English, the school may decide it would be fairer to report to them using The English Language Learning Progressions for the first two or three years. The Progressions describe reading, writing, and the speaking and listening expectations for children who are new learners of English. They also help their child's teacher to provide an appropriate teaching and learning programme to help their child make fast progress in these areas. As their child's achievement in reading and writing gets closer to their peers, the school will report progress in reading and writing in relation to the National Standards. Schools will use the Mathematics Standards to report on their child's maths progress and achievement.

How can I access different language versions?

More copies of the translated booklets can be ordered on-line from Down the Back of the Chair at www.thechair.minedu.govt.nz or by email orders@thechair.minedu.govt.nz. Each language has a unique order number that must be quoted: Arabic (order number 2010AR), Chinese (2010CH), Cook Islands Māori (2010CM), Dari (2010DR), Hindi (2010HD), Korean (2010KR), vagahau Niue (2010NU), gagana Sāmoa (2010SM), Somali (2010SL), Tagalog (2010TG), Te reo Māori (2010TM), Thai (2010TH), gagana Tokelau (2010TK), Tongan (2010TN).

Copies of the English series of fold-out sheets can also be ordered from Down the Back of the Chair. Item numbers are: Early Learning (2010EL), Year 1 (2010Y1), Year 2 (2010Y2), Year 3 (2010Y3), Year 4 (2010Y4), Year 5 (2010Y5), Year 6 (2010Y6), Year 7 (2010Y7), Year 8 (2010Y8), Years 1–8 set (2010ST).

The content can also be accessed or downloaded at:
www.minedu.govt.nz/ParentsSupportingYourChild